

Oddíl 3 Následky zániku manželství

§ 759

Příjmení rozvedeného manžela

Manžel, který přijal příjmení druhého manžela, může do šesti měsíců po rozvodu manželství oznámit matričnímu úřadu, že přijímá zpět své dřívější příjmení. To platí i tehdy, hodlá-li manžel, který přijal příjmení druhého manžela s tím, že bude ke společnému příjmení připojovat své dosavadní příjmení, popřípadě první ze svých příjmení, užívat napříště jen své dřívější příjmení.

Z důvodové zprávy:

Zčásti se jedná o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený a zpřesněný. Doba, v níž je třeba oznámit matričnímu úřadu rozhodnutí o příjmení, se prodlužuje s ohledem na faktické prodloužení okolností souvisících s rozvodem. Dále srov. též § 660 an. Dřívějším příjmením se rozumí příjmení právě v podobě (tvaru) před uzavřením manželství. Pokud si manžel přeje jinou úpravu svého příjmení, postupuje podle ustanovení matričního zákona.

Související ustanovení:

§ 77, § 660 až 662

Související předpisy:

zák. o matrikách

Výklad:

1. Podle § 660 až 662 snoubenci při sňatečném obřadu prohlásí dohodu o svém příštím příjmení.

2. Mohou si mj. zvolit, že příjmení jednoho z nich bude příjmením společným, mohou také dále prohlásit, že snoubenec, který touto volbou své příjmení pozbyl, bude si své dosavadní příjmení připojovat ke společnému příjmení na druhém místě.

3. Rozvod manželství bývá provázen nevolí nést i nadále příjmení připomínající předchozí manželství. Ochota vrátit se k dřívějšímu příjmení bývá brzděna jen skutečností, že společné děti nesou také příjmení druhého manžela.

4. Na druhé straně nelze nijak manžela, který přijal při sňatku příjmení manžela, nutit, aby se příjmení manžela vzdal a vrátil se ke svému dřívějšímu příjmení.

5. Výslovně se stanoví, že své rozhodnutí o tom, že se vrací ke svému dřívějšímu příjmení, oznamuje rozvedený manžel matričnímu úřadu bez dalšího. Na základě takového oznámení matriční úřad změnu provede. Nemůže o ní rozhodovat. Zákon mu ukládá oznámení provést v matriční knize.

6. Na rozdíl od § 29 zák. o rodině, kde měl rozvedený manžel pouze jednoměsíční lhůtu pro takové oznámení, je nyní dána rozvedenému manželovi lhůta šestiměsíční.

7. Lhůta běží od právní moci rozhodnutí o rozvodu.

Výživné rozvedeného manžela

§ 760

(Základní podmínky stanovení výživného rozvedeného manžela)

(1) **Není-li rozvedený manžel schopen sám se živit a tato jeho neschopnost má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním, má vůči němu jeho bývalý manžel v přiměřeném rozsahu vyživovací povinnost, lze-li to na něm spravedlivě požadovat, zejména s ohledem na věk nebo zdravotní stav rozvedeného manžela v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě rozvedených manželů.**

(2) **Při rozhodování o výživném nebo o jeho výši vezme soud zřetel, jak dlouho rozvedené manželství trvalo a jak dlouho je rozvedeno, jakož i zda**

- a) **si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila závažná překážka,**
- b) **si rozvedený manžel mohl výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem,**
- c) **se rozvedený manžel podílel za trvání manželství na péči o rodinnou domácnost,**
- d) **se rozvedený manžel nedopustil vůči bývalému manželu nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu, nebo**
- e) **je dán jiný obdobně závažný důvod.**

(3) **Pro vyživovací povinnost rozvedených manželů platí obdobně obecná ustanovení o výživném.**

Z důvodové zprávy:

Zdejší právní úprava spojovala právo rozvedeného manžela na výživné (před rokem 1950 na zadostiučinění) se zásadním zohledněním viny nebo neviny bývalého manžela na rozvratu rozvedeného manželství. Obdobné pojetí sleduje dosud např. rakouské, polské nebo nizozemské právo. Naše zákonná úprava toto pojetí opustila v r. 1964 a správně se přihlásila k objektivnímu pojetí, podle něhož rozhoduje neschopnost rozvedeného manžela sám se živit. Zároveň platný zákon o rodině (§ 92 a násl.) vychází z pojetí, že se rozvodem manželství ruší mezi bývalými manžely rodinné a právní vazby, a že tedy institut výživného rozvedeného manžela je výjimečné povahy, jakož i ze zásady, že toto výživné nelze přiznat, bylo-li by to v rozporu s dobrými mravy. Navrhuje se, zejména s poučením z úpravy německé (§ 1570 a násl. BGB) a švýcarské (čl. 125 ZGB) zdůraznit výjimečnou povahu této vyživovací povinnosti a přesněji vymezit hlediska, k nimž má být v rámci dosavadního obecného a pro praxi často obtížně uchopitelného kritéria dobrých mravů přihlédnuto. Jinak hrozí každému z rozvedených manželů neodůvodněné riziko, že vůči němu bývalý manžel uplatní právo na výživné kdykoli po rozvodu, a to i po velmi dlouhé době, protože podle platného zákona právo rozvedeného manžela na výživné zaniká jen uzavřením nového manželství nebo smrtí. Zásadní omezení dobou pěti let po dobu po rozvodu, které dosud platí v polském právu, bylo u nás zrušeno v r. 1982. Zatížení každého manželství již při jeho uzavření rizikem, že po případném rozvodu může kterýkoli z rozvedených manželů uplatnit vůči druhému kdykoli právo na výživné, může působit již při úvaze, zda uzavřít manželství, jako demotivující.

Navrhuje se proto více respektovat faktický i právní stav, podle něhož se rozvodem ruší rodinný a právní svazek bývalých manželů, a v jehož důsledku se z bývalých manželů stávají cizí lidé. Proto se navrhuje stanovit, že právo na výživné vzniká rozvedenému manželu, není-li schopen sám se živit a lze-li po druhém z manželů spravedlivě požadovat, aby výživné poskytoval. Typicky půjde o případy, kdy neschopnost jednoho z bývalých manželů živit se sám má zřejmou souvislost s rozvedeným manželstvím, a proto jsou příkladmo vytknuty v odstavci 1. Jde o situace, kdy důvodem neschopnosti rozvedeného manžela živit se sám, popřípadě živit se dostatečně, je především jeho věk nebo zdravotní stav v době rozvodu, anebo – pečuje-li rozvedený manžel po rozvodu o společné dítě rozvedených manželů – jeho věk nebo zdravotní stav v době, kdy péče o toto dítě skončila.

V odstavci druhém se zvláště vytykají skutečnosti, které musí být uváženy při rozhodování, má-li rozvedený manžel právo na výživné, popřípadě, v jaké

výši má být výživné přiznáno. Zkušenosti z praxe ukazují, že dosavadní obecný poukaz zákona na dobré mravy není pro judikaturu dostatečným vodítkem, a že se tedy podrobnější vymezení jeví jako vhodné. Předně to je délka rozvedeného manželství; trvá-li např. bezdětné manželství mladých a zdravých lidí jen krátkou dobu, není důvod konstituovat jednomu z nich vůči druhému právo na výživné. Dále to jsou skutkové důvody v tomto ustanovení taxativně vypočtené. Německé právo s nimi spojuje ztrátu práva rozvedeného manžela na výživné (z níž pro některé situace připouští výjimky), švýcarské naproti tomu stanoví, že na ně musí být vzat zřetel. Osnova se přiklání k druhému z uvedených řešení.

Navrhuje se vyloučit přednost vyživovací povinnosti rozvedeného manžela před vyživovací povinností dětí a rodičů; po rozvodu manželství není odsunout příbuzenský a právní poměr rozvedeného manžela k dětem a rodičům a vzájemnou vyživovací povinnost předků a potomků (tedy vyživovací povinnost v rámci existující rodiny) až za vyživovací povinnost jeho bývalého manžela, odvozovanou z někdejší existence rodiny již zaniklé.

Související ustanovení:

§ 22 odst. 1, § 697, § 755 až 758, § 761, 762, § 910 až 914, § 921, 922, § 3028 odst. 2

Související předpisy:

o. s. ř., – z. z. ř. s.

Z literatury:

1. Francová, Dvořáková Závodská: *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, 2008. – 2. Hrušáková a kol.: *Zákon o rodině. Komentář*, 3. vyd., 2005. – 3. Nová, Těžká: *Vyživovací povinnost*, 1995. – 4. Radimský, Radvanová: *Zákon o rodině. Komentář*, 1989. – 5. Radvanová, Zuklínová: *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*, 1999. – 6. Haderka: Rozsah nároku na přiměřenou výživu podle § 92 zák. o rodině. *BA*, 1984, č. 2. – 7. Králíková: Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manželi podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *PrRo*, 1998, č. 8. – 8. Králík: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *PrRo*, 1998, č. 7. – 9. Lužná: Výživné rozvedeného manžela. *Právo a rodina*, 2006, č. 8. – 10. Nová: Výživné v nové úpravě (zejména z hlediska soukromých podnikatelů). *Obchodní právo*, 1998, č. 7. – 11. Radvanová: Vyživovací povinnost s otazníky. *Právo a zákonnost*, 90, č. 8. – 12. Radvanová, Švestka: Úvaha nad vyživovací povinností mezi rozvedenými manželi. *Právní obzor*, 1973, č. 1.

Přehled výkladu:

- I. Obecně (1, 2)
- II. Vznik a povaha práva (3 až 6)
- III. Kritéria potřebnosti rozvedeného manžela (7 až 16)
- IV. Další skutečnosti významné pro posouzení vzniku vyživovací povinnosti a výše výživného (17 až 19)
- V. Analogie (20)

I. Obecně

1. **Geneze.** Institut výživného pro rozvedeného manžela (dříve též příspěvek na výživu rozvedeného manžela) znaly všechny na našem území platné občanskoprávní a rodinněprávní úpravy. Lišily se toliko pojetím této zvláštní vyživovací povinnosti. Zákonodárství do roku 1964 akcentovalo spíše morální aspekty tohoto druhu vyživovací povinnosti a její charakter subjektivizovalo důsledným zohledňováním viny nebo nevinu bývalého manžela na rozvratu rozvedeného manželství. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, počínaje 1. dubnem 1964 přišel s koncepcí objektivně nastavených předpokladů (schopnost, resp. neschopnost sám se žít) a se všeobecným korektivem dobrých mravů. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, na tomto pojetí setrval, avšak ve snaze napomoci soudní praxi při rozhodování o existenci práva na plnění výživného připojil v zákonném textu několik doplnění a formulačních upřesnění, jejichž zamýšleným společným smyslem je lépe reflektovat faktický a právní stav.

2. **Systematika.** Dosavadní předpisy (§ 92 a násl. zák. o rodině) řadily systematicky – v kontextu úpravy výživného vůbec – úpravu vyživovacích poměrů mezi rozvedenými manžely za úpravu výživného mezi manžely jako jednu z několika svébytných druhů vyživovací povinnosti. Nová civilní úprava, zahrnuvši rodinné právo do občanského zákoníku, řadí nicméně úpravu výživného rozvedeného manžela – vedle problematiky příjmení rozvedeného manžela a bydlení po zániku manželství – mezi úpravu následků zániku manželství.

K odst. 1**II. Vznik a povaha práva**

3. **Specifičnost.** Výživné rozvedeného manžela představuje specifické právo v rámci plnění vyživovací povinnosti. Jeho vznik neodvozujeme – na rozdíl od ostatních případů vyživovací povinnosti – od existence určitého trvajících právního pouta, ať již příbuzenského, či jiného osobního vztahu, nýbrž zakládáme jej na právním poměru zaniklém (rozvedené manželství).

4. **Samostatnost.** Výživné rozvedeného manžela je i nadále chápáno jako samostatné právo, jehož vznik (rozsah a způsob plnění), změna a zánik nijak neodvisí od vyživovací povinnosti manželů (byť soudem určené), ani není jejím právním následkem či pokračováním. Předpoklady pro jeho přiznání je proto třeba zkoumat vždy až po zániku manželství rozvodem. Existence viny na manželském rozvratu zde není relevantní. Podíl na rozvratu manželství se stává významným až při posouzení předpokladů práva na tzv. sankční výživné podle § 762.

5. **Osobní povaha práva.** Jak bylo správně poukazováno v dřívější literatuře (srov. lit. č. 3), je právo rozvedeného manžela na výživné právem osobní povahy, což zásadně respektuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Odtud plyne nepřevoditelnost (nepostupitelnost) tohoto práva na třetí osobu. Předmětem majetkových dispozic včetně postoupení a započtení (s některými výjimkami) mohou za určitých okolností nicméně být jednotlivá opakující se plnění. Právo na výživné proto zaniká nejpozději smrtí oprávněného, za života pak jen uzavřením nového manželství či vstupem do registrovaného partnerství.

6. **Vzájemnost.** Dosavadní předpisy rodinného práva (zák. č. 94/1963 Sb., o rodině), stejně jako zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konstruují vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely jako povinnost reciproční bez ohledu na pohlaví a tím i zde důsledně promítají ústavní kautely o rovnosti muže a ženy. Právo na výživné podle § 760 má proto kterýkoli z rozvedených manželů, třebaže praxe je povětšinou svědkem toho, že o výživné rozvedeného manžela žádá žena (bývalá manželka). V odborné literatuře lze v této souvislosti někdy narazit na fenomén feminizace chudoby, jehož socioekonomický význam nelze ani dnes podceňovat (srov. lit. č. 11).

III. Kritéria potřebnosti rozvedeného manžela

7. **Neschopnost sám se žít.** Základním hmotněprávním kritériem pro vznik práva na výživné rozvedenému manželovi je jeho potřebnost (tzv. stav odkázanosti na výživu), resp. dikcí zákona jeho neschopnost sám se žít, přičemž tato neschopnost musí mít svůj původ v manželství či v souvislosti s ním (novum). Samo kritérium neschopnosti sám se žít je třeba posuzovat stejně jako podle dosavadních předpisů, avšak zákonodárce přichází s novým upřesňujícím doplněním, které vyžaduje existenci minimálně určité souvislosti (rovněž prokázané) s rozvedeným manželstvím. Jedná se o dílčí korektiv, který by měl v případě potřeby zamezit přiznání práva tam, kde příčina neschopnosti rozvedeného manžela sám se žít neleží v zaniklém

manželství, ani s ním nijak nesouvisí (úraz, nemoc či ztráta zaměstnání, dojde-li k nim v době po rozvodu manželství). Plnění vyživovací povinnosti ve výše uvedených případech má toliko morální, nikoli právně vynutitelný rozměr. Významnějším korektivem vzniku této vyživovací povinnosti je ovšem požadavek spravedlivého důvodu (viz bod 12).

8. Materiálním znakem zákonného kritéria neschopnosti sám se živit je zjištění, že rozvedený manžel v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě nedisponuje žádným vlastním příjmem nebo disponuje příjmem tak nízkým, že nepostačuje krýt jeho potřeby, anebo výnosy z majetku, který mu patří (event. jej spravuje), nedostačují pro úhradu jeho osobních potřeb. Z dosavadní soudní praxe vyplynuly zejména dva, stále aktuální, poznatky. Pokud jde o mladší manželství vychovávající nezaopatřené děti, bývají důvody pro uplatnění výživného rozvedeného manžela spojeny především s **péčí o děti** (kupř. děti nelze umístit do jeslí nebo mateřských škol, ať již proto, že v místě bydliště se podobná zařízení nevyskytují, anebo mají omezenou kapacitu, rozvedený manžel je nucen zůstat v domácnosti, aby pečoval o invalidní dítě etc.). Co se týče manželství starších a déletrvajících, jsou tvrzené důvody pro uplatnění výživného rozvedeného manžela spjaty ponejvíce s **výdělkovými schopnostmi** jednoho z manželů a možností jeho dalšího pracovního a profesního uplatnění v době rozvodu a těsně po něm (např. v důsledku péče o domácnost a děti ztratil svou kvalifikaci, pozbyl reálnou možnost uplatnit se ve svém oboru, úraz či nemoc přivodivší stav pracovní neschopnosti atp.). Ani zde se nelze spokojit s mechanickým posouzením beroucím v potaz pouze uznaný stupeň pracovní neschopnosti (invalidity) rozvedeného manžela (objektivní hledisko), ale je nezbytné přihlídnout k jeho konkrétním reálným výdělkovým schopnostem a celkovým majetkovým poměrům (subjektivní hledisko). Předpoklad, že rozvedený manžel se nemůže sám živit, musí být v řízení o přiznání výživného náležitě prokázán. Nelze se proto spokojit s tvrzením, že dotčený dosáhl důchodového věku nebo že pobírá starobní nebo invalidní důchod. Vždy je relevantní, nakolik je oprávněný manžel schopen sám se živit v dané socioekonomické situaci, v níž se ocitá po rozvodu.

9. Na majetkové poměry rozvedeného manžela může mít nepochybně vliv rovněž **vypořádané zaniklé společné jmění**. Skutečnost, že rozvedený manžel, který není jinak schopen sám se živit, získal na základě dohody o vypořádání společného jmění větší finanční hotovost, sama o sobě nepředstavuje překážku přiznání práva na výživné pro rozvedeného manžela. Judikatura v této souvislosti přitakala stanovisku, že za splnění zákonných předpokladů

(stanovených dnes v § 760) lze žádat výživné po rozvedeném manželovi. Je třeba v posuzovaných případech zohlednit všechny relevantní okolnosti rozhodné pro vznik tvrzeného práva na výživné rozvedeného manžela. Jeví se však nespravedlivé požadovat po rozvedeném manželu oprávněném z výživného, aby kupř. prodal rodinný dům či byt, v němž bydlí, bytové zařízení, jež užívá, a předměty, které spoluvytvářejí jeho přiměřenou životní úroveň, za účelem zajištění vlastní výživy, pakliže druhý manžel (povinný z výživného) má schopnost i možnost mu výživné poskytovat. Rozsah plnění je ovšem ve všech případech vázán kritériem přiměřenosti výživy, takže podobný závěr se netýká toho majetku oprávněného, který by tento přiměřený rámec přesahoval (srov. lit. č. 7). Tam se naopak zdá být spravedlivé, aby jej oprávněný manžel použil i na svou vlastní výživu (hledisko proporcionality).

10. **Přiměřený rozsah.** Na straně oprávněného musí existovat odůvodněná potřeba. S ohledem na § 760 odst. 3 se i na vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely aplikují analogicky obecná ustanovení o výživném (zejm. § 913 upravující rozsah vyživovací povinnosti stanovením hmotněprávních kritérií pro určení výše výživného soudem). Rozsah vyživovací povinnosti má být primárně určen **dohodou manželů** (srov. § 761), a je tak ponechán zcela v jejich dispozici; zákonná kritéria jsou nastavena pro případné rozhodování soudu. Pro **stanovení rozsahu vyživovací povinnosti soudem** je rozhodující hledisko přiměřenosti. Odůvodněné potřeby oprávněného manžela mají být kryty nikoli absolutně, ale v přiměřeném rozsahu. Jedná se proto jen o běžné, obvyklé potřeby, které reflektují konkrétní životní situaci oprávněného manžela. Mezi obvyklé potřeby lze počítat ty, které nepřevyšují obvyklý standard plynoucí ze sociálních a majetkových poměrů daného manžela. Toto pravidlo rovněž nelze aplikovat bezvýjimečně, neboť lze si představit životní situace člověka (nepříznivý či zhoršující se zdravotní stav), kdy odůvodněné potřeby rozvedeného manžela nutně (legitimně) překročí tento jeho obvyklý standard. Hledisko proporcionality (přiměřenosti) současně umožňuje flexibilně reagovat na další skutkové okolnosti a zohlednit i to, zda vůbec a případně do jaké výše jsou potřeby oprávněného manžela kryty jiným způsobem; zejména příjmy, jež jsou sice pravidelné, avšak nestačí pokrýt jeho odůvodněné potřeby (důchody, sociální příspěvky aj.), nebo příjmy mimořádně vyšší (výhra, zisk z prodeje majetku, příjem z brigády či sezónního zaměstnání), které ale nevedou k dlouhodobému efektivnímu zajištění obvyklých odůvodněných potřeb manžela pro svou nepravidelnost. I tyto nahodilé příjmy je třeba pro účely stanovení výživného racionálně zohlednit, např. jejich zprůměrováním (srov. lit. č. 3).

11. Rozsah vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je možno vymezit i srovnáním s ostatními druhy vyživovací povinnosti. Nepochybně požadavek přiměřené výživy neodpovídá vyživovacím poměrům mezi manžely za trvání manželství, pro něž je charakteristická zásadně stejná hmotná a kulturní úroveň obou manželů (§ 697). Přiměřená výživa je svým rozsahem kvalitativně i kvantitativně menší. Menší zůstává i ve vztahu k jinému zákonnému kritériu rozsahu vyživovací povinnosti, jímž je požadavek tzv. **slušné výživy**, kterou jsou povinováni děti vůči svým rodičům (svého času toto srovnání uváděla výslovně i důvodová zpráva k zák. č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině, na rozdíl od důvodové zprávy k zák. č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku, která tak výslovně nečiní).

12. **Spravedlivý důvod a zákonná kritéria.** Podle zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, je dalším předpokladem vzniku práva na výživné rozvedeného manžela okolnost, že plnění této povinnosti lze po povinném spravedlivě požadovat, tj. existuje spravedlivý důvod pro přiznání výživného, který by měl soud rovněž zkoumat. S ohledem na zákonem příkladmo uvedené okolnosti (věk, zdravotní stav) však nejde o další samostatný předpoklad, ale spíše o korektiv, který má usměrnit soudcovskou úvahu o tom, zda je namíste výživné přiznat či nikoli.

13. **Možnosti a schopnosti povinného.** Nezbytným předpokladem vzniku práva na výživné a jeho přiznání soudem je skutečnost, že povinný rozvedený manžel má schopnosti a možnosti takové výživné poskytovat. Zákonný předpoklad schopností a možností povinného bývá v nauce chápán jako dvousložkový (resp. tříložkový, srov. dále hledisko majetkových poměrů), neboť obsahuje stránku objektivní i subjektivní. Zatímco **schopnosti** povinného představují subjektivní stránku kritéria, která je určena především biologickými, psychosociálními a kvalifikačními atributy povinného, jako jsou např. jeho zdravotní stav, fyzická a psychická kondice, věk, dosažené vzdělání, nadání a talent, pracovní kvalifikace, flexibilita atd., reprezentuje složka možnosti povinného hledisko objektivní. **Možnosti** povinného plnit výživné proto zásadně reflektují objektivní okolnosti, které nemůže povinný ovlivnit a které spíše směřují k možnosti uplatnit uvedené schopnosti v socio-geografickém prostředí, v němž se povinný nachází. Patří sem proto zejména situace na pracovním trhu (možnost uplatnění se s dosaženou kvalifikací) a míra nezaměstnanosti v daném regionu. V dřívější literatuře byl nicméně v této souvislosti vysloven názor, že výživné lze v odůvodněných případech stanovit i z podpory v nezaměstnanosti (srov. lit. č. 10).

14. Srovnáním a vyhodnocením obou stránek zákonného kritéria se dospívá ke **kvantitativnímu vymezení vyživovací povinnosti**. Doktrína i právní praxe až do r. 1998 vycházely pro účely soudního stanovení výše výživného ze zásady **výdělkové potenciality**, nikoli příjmové fakticity povinného manžela. Hledisko výdělkové potenciality na straně povinného by mělo být nicméně uplatňováno racionálně a soud by měl při své úvaze brát zřetel na další majetkové povinnosti plněního manžela. Zohledněny by určitě měly být existující závazky povinného, zvláště jeho další vyživovací povinnosti.

15. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nestanoví pro případ kolize vyživovací povinnosti rozvedeného manžela s jinými vyživovacími povinnostmi, zejména rodičů vůči dětem, žádnou hierarchii pořadí, přičemž pravidla přednosti vyživovací povinnosti stanovená obecně v § 910 zde nejsou aplikovatelná. Je třeba vyjít z pravidla, že zjištěný příjem povinného má být použit na úhradu všech jeho vyživovacích povinností, včetně té vůči rozvedenému manželu. Pokud by příjem povinného nestačil na úhradu všech existujících vyživovacích povinností v jejich plném rozsahu, měly by být plněny všechny, a to v poměrné výši (což by implikovalo případnou úpravu i ostatních vyživovacích povinností). Citované teoretické východisko však rozhodovací praxe – a nutno říci důvodně – s ohledem na větší společenský význam vyživovací povinnosti rodičů k dětem modifikuje a výživné pro nezletilé nebo nezaopatřené dítě upřednostňuje před vyživovací povinností rozvedeného manžela (srov. lit. č. 5).

16. Na straně oprávněného, jakož i na straně povinného, je třeba zkoumat nejen odůvodněné potřeby, ale rovněž **celkové majetkové poměry** (tj. třetí relevantní hledisko, založené v r. 1998). Kromě toho ale „majetkovými poměry“ lze rozumět – poněkud obecně řečeno – to, „jak si povinný žije“. Tedy jaké věcné hodnoty si pořídil (kolik a jakých má automobilů, nemovitostí, popř. i lodí a letadel), jak tráví volný čas (jakým sportům se věnuje, kam jezdí na dovolenou) atp.

K odst. 2

IV. Další skutečnosti významné pro posouzení vzniku vyživovací povinnosti a výše výživného

17. **Výše výživného.** Aby usnadnil rozhodovací praxi, stanovil zákonodárce upřesňující kritéria, která má brát soudce zvláště do úvahy, rozhoduje-li o výši výživného a trvání práva. Některé zde jmenované okolnosti mají svůj původ v dosavadní zákonné úpravě (tzv. velká novela zákona o rodině č. 91/1998

Sb.), byť modifikovaně, některé jsou výsledkem dosavadní judikatury a další formuluje nově zákonodárce. Soud tak přihlíží nejen k majetkovým poměrům povinného a k odůvodněným potřebám oprávněného (viz výše), ale má napříště zkoumat další zákonem vyčtené skutečnosti. Smyslem soudcovy úvahy je zjistit celkové majetkové poměry oprávněného, tj. jaký má majetek, jakého je druhu, k jakému účelu slouží, jaké výhody a finanční výnosy z něj plynou, zda se např. nevzdal bez důležitého důvodu svého zaměstnání, výdělečné činnosti či majetkového prospěchu, nebo zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika atp. To vše proto, aby jím stanovované povinnosti vyživovat přiměřeně rozvedeného manžela korespondovala skutečná, spravedlivá (důvodná) potřeba na straně oprávněného. V souhrnu lze konstatovat, že jde o okolnosti, které lze jistě dovodit z existujícího korektivu dobrých mravů; ten nicméně nebyl – dle úsudku zákonodárce – soudní praxí náležitě pochopen a rozvíjen v oblasti rozhodování o výživném pro rozvedeného manžela.

18. Nově se proto mají zohlednit zvláště **délka manželství** a také **doba uplynulá od rozvodu**. Jeví se vhodné diferencovat v této souvislosti mezi manželstvími déletrvajícými (kupř. patnáct, dvacet a více let), kdy společné soužití manželů vytvořilo určitý stabilní (pro manžela předvídatelný) ekonomicko-sociální rámec pro uspokojování potřeb, a manželstvími kratšími (dnes bohužel nejsou výjimkou ani manželství rozváděná po jednom roce či dvou letech společného života). Podobně zákonodárce nahlíží i na dobu, která uplynula od rozvodu. Čím delší doba od rozvodu uplynula, tím potřeba vyživovací povinnosti jevíla menší intenzitu.

19. Další zákonem uvedené okolnosti představují závažné důvody, které soud bere zvláště do úvahy a které, jsou-li dány, jej mohou přesvědčit o tom, že plnění vyživovací povinnosti nelze po manželovi spravedlivě požadovat buď vůbec (její uznání by bylo nemravné), nebo jen v omezené míře nebo naopak v míře větší. Mezi ty konkretizované řadíme skutečnost, že **si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila závažná překážka**. Liknavost, lehkomyšlnost, či dokonce hrubá nedbalost rozvedeného manžela při hledání pracovní příležitosti a zajišťování si obživy nemůže jít k tíži povinného manžela. Závažnou překážkou může být jistě zdravotní stav (nemoc, úraz, těhotenství) nebo např. péče o postiženého potomka či nemožnost najít adekvátní uplatnění v místě bydliště a širším okolí z důvodů vysoké nezaměstnanosti. Podobně se posoudí situace, kdy si rozvedený manžel požadující plnění výživného **mohl svou výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem**, a nečiní tak. Jistě by se dobrým mravům přičilo, aby bylo přiznáno výživné manželovi, který marnotratně (nebo jinak

neřádě) nakládá či nakládá se svým majetkem. V literatuře byl již v osmdesátých letech minulého století vysloven názor, že rozvedený manžel (povinný) by neměl být nucen rozprodávat a zpeněžovat svůj majetek, který mu slouží k zajištění jeho přiměřeného životního standardu. Analogické kritérium by mělo platit i pro řádně hospodařícího manžela (oprávněného). Naopak přimět oprávněného manžela, aby prodal zbytnou věc, a částečně tak kryl své vyživovací potřeby, se nemravným nejví. Vyjde-li najevo, že se **rozvedený manžel dopustil vůči bývalému manželu nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu**, bylo by přiznání výživného v rozporu s dobrými mravy. Osoby blízké jsou nově (širěji) vymezeny v § 22 odst. 1. Čin povahy trestného činu bude nejen skutek, pro který bude manžel pravomocně odsouzen trestním soudem, ale i případ, kdy byl pro nedostatek delikttní způsoblosti obžaloby zproštěn (nepřičetnost, duševní porucha atp.) nebo nebyl stíhán vůbec, ačkoli je nepochybné, že se skutek stal. Naopak pozitivně je třeba – z hlediska stanovení výživného – reflektovat to, že **se rozvedený manžel podílel za trvání manželství na péči o rodinnou domácnost**. Výše probírané důvody jsou demonstrativní a soud může obdobně posuzovat i jiné okolnosti a najevo vyšlé skutečnosti, pokud svou intenzitou a významem dosahují těch výslovných.

K odst. 3

V. Analogie

20. **Analogie.** Jedná se o ustanovení, které řeší aplikační rozsah obecných pravidel o vyživovací povinnosti a výživném stanovených v § 910 až 923. Na problematiku výživného mezi rozvedenými manžely tak bude nutno v určitých případech rovněž aplikovat zejména ustanovení o rozsahu vyživovací povinnosti (§ 913 – kritéria hodnocení majetkových poměrů povinného), podpůrně stanovené výši příjmu povinného při neprokázání výše skutečné (§ 916), možnosti zálohotvat výživné (§ 918), splatnosti výživného (§ 921), okamžiku, od kterého je možno přiznat výživné (§ 922).

Z judikatury:

K odst. 1

1. Právo na výživné po rozvodu nemá bývalý manžel, který po rozvodu uzavřel nové manželství. Dohodu o výživném pro rozvedeného manžela lze uzavřít i před tím, než je manželství pravomocně rozvedeno. (NS 30 Cdo 135/04)
2. Rozvedená manželka se nemůže úspěšně domáhat uložení povinností přispívat na její výživu (§ 92 zák. o rodině.) vůči rodičům jejího bývalého manžela; mezi ní a rodiči manžela tu nejde o příbuzenský poměr podle ustanovení § 88 zák. o rodině. (NS 5 Cz 11/92)

3. Sama skutečnost, že rozvedená manželka (rozvedený manžel) pobírá invalidní důchod, nestačí pro závěr o tom, že rozvedená manželka je schopna se sama živit (§ 92 odst. 1 zák. o rodině), pokud z tohoto důchodu není s to uhradit vedle nutných nákladů na stravování také další nezbytné životní potřeby. **(NS 1 Cz 55/76)**
4. Neschopnost rozvedeného manžela sám se živit (§ 92 odst. 1 zák. o rodině) není dána jen jeho zdravotním stavem a neschopností pracovat, ale může spočívat i v jiné objektivní okolnosti, jakou je např. péče o invalidní dítě nebo o dítě vyžadující stálou péči. **(NS 1 Cz 5/75)**
5. Jestliže rozvedený manžel pracuje, dosahuje z výkonu své pracovní činnosti mzdu, z níž je objektivně schopen uspokojovat své životní potřeby (slovy zákona o rodině: „sám se živit“), není tím splněn obligatorní předpoklad pro určení výživného ve smyslu ust. § 92 odst. 1 zák. o rodině. **(KS Ústí nad Labem 10 Co 459/05)**
6. Při rozhodování o určení vyživovací povinnosti osobě vykonávající podnikatelskou činnost soud přistoupí k ustanovení znalce zpravidla tehdy, kdy výsledky dosavadního dokazování neumožňují soudu dostatečně určitě stanovit základ sledovaného profitu osoby povinné výživou při výkonu její podnikatelské činnosti, resp. zjistit v úvahu přicházející profit, který by taková osoba – vzhledem ke svým schopnostem a možnostem – mohla z podnikatelské činnosti, pokud by jí vykonávala, dosáhnout. **(KS Ústí nad Labem 10 Co 23/05)**
7. Schopnost rozvedeného manžela živit se sám neurčují toliko jeho výdělečné schopnosti a možnosti, nýbrž i jeho majetkové poměry; ovšem v rámci úvahy, zda a do jaké míry je nutná výživa rozvedeného manžela zajištěna z jeho vlastního majetku, přihlédne soud i k celkovým poměrům rozvedeného manžela, k druhu majetku, k účelu, jemuž je určen apod. **(KS Ústí nad Labem 5 Co 425/67)**

K odst. 2

8. Pracuje-li manželka s přemáháním sil a na úkor svého zdraví, neztrácí tím ještě nárok na alespoň částečnou úhradu osobních potřeb. **(NS Cz 523/56)**
9. Důvodem pro nepřiznání výživného manželovi může být i porušení manželské věrnosti; skutečnost, že i druhý manžel ještě dříve porušil manželskou věrnost, odepření výživného nemůže ovlivnit. **(KS Ústí nad Labem 10 Co 150/04)**

§ 761***(Rozsah vyživovací povinnosti a odbytné)***

(1) Rozsah vyživovací povinnosti a způsob poskytování výživného se řídí dohodou manželů nebo rozvedených manželů; ujednájí-li si, že se výživné nahradí odbytným, zanikne právo rozvedeného manžela na výživné poskytnutím odbytného.

(2) Nedojde-li k dohodě rozvedených manželů o výživném, může potřebný bývalý manžel navrhnout, aby o vyživovací povinnosti druhého manžela rozhodl soud.

Z důvodové zprávy:

Zásadně se předpokládá, že se manželé, resp. bývalí manželé o vyživovací povinnosti dohodnou, a to nejen pokud jde o její rozsah, ale také pokud se jedná o způsob jejího plnění.

Vyživovací povinnost může být plněna jako důchod (dávky) nebo jako tzv. odstupné, totiž v podobě jednorázového plnění (bez ohledu na to, zda bude plněno ve splátkách, po částech, anebo skutečně jediným konáním, totiž dáním).

Dohoda manželů o výživném je vždy uzavírána pod podmínkou, že manželství bude rozvedeno, bez ohledu na to, o jakou variantu řízení o rozvod v daném případě půjde.

Nedojde-li k dohodě – ovšem jen bývalých – manželů, dává to potřebnému členovi bývalého manželského páru právo žádat o pomoc soud. Soud pak rozhoduje podle obecných pravidel, tedy se zvážením potřeb oprávněného a schopností, možností a majetkových poměrů povinného a dobrých mravů.

Související ustanovení:

§ 697, § 716 odst. 2, § 718 odst. 2, § 755 až 758, § 762, 763, § 910 až 914, § 921, 922, § 3028 odst. 2

Související předpisy:

o. s. ř., – z. z. ř. s.

Z literatury:

1. Hrušáková a kol.: *Zákon o rodině. Komentář*, 3. vyd., 2005. – **2.** Nová, Těžká: *Vyživovací povinnost*, 2005. – **3.** Radimský, Radvanová: *Zákon o rodině. Komentář*, 1989. – **4.** Radvanová, Zuklínová: *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*, 1999. – **5.** Haderka: Rozsah nároku na přiměřenou výživu podle § 92 zák. o rodině. *BA*, 1984, č. 2. – **6.** Králíčková: Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manželi podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998. *PrRo*, 1998, č. 8. – **7.** Králík: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *PrRo*, 1998, č. 7. – **8.** Lužná: Výživné rozvedeného manžela. *Právo a rodina*, 2006, č. 8. – **9.** Nová: Výživné v nové úpravě (zejména z hlediska soukromých podnikatelů). *Obchodní právo*, 1998, č. 7. – **10.** Radvanová: Vyživovací povinnost s otázkami. *Právo a zákonnost*, 1990, č. 8. – **11.** Radvanová, Švestka: Úvaha nad vyživovací povinností mezi rozvedenými manželi. *Právní obzor*, 1973, č. 1.

Výklad:**K odst. 1**

1. Dohoda manželů. Pro stanovení rozsahu, jakož i způsobu plnění vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je rozhodující především

jejich dohoda. Bude-li taková, uplatní se před citovanými ustanoveními zákona. Z časového hlediska přicházejí do úvahy dvě modalitty takové dohody. Může jít o dohodu manželů uzavřenou za trvání manželství nebo dohodu bývalých (tj. rozvedených) manželů. Dohoda manželů uzavřená za trvání manželství je platná, avšak účinná se stává až okamžikem rozvodu (není-li ujednáno jinak), tzn. je uzavírána pod podmínkou, že manželství bude rozvedeno. Na platnost (a účinnost) této dohody nemá vliv varianta rozvodu v daném případě. Ačkoli dikce zákona nasvědčuje spíše výkladu, že musí jít o dohodu manželů, není důvod vylučovat, aby obdobnou dohodu s týmiž nebo podobnými účinky uzavřeli snoubenci v podobě tzv. předmanželské smlouvy, která se jinak zásadně týká režimu jejich společného jmění, eventuálně majetkových poměrů pro dobu po rozvodu (§ 718 odst. 2). Druhou modalitou je dohoda uzavřená mezi bývalými manžely.

2. Formální a obsahové náležitosti. Dohoda, mají-li s ní být spojeny účinky stanovené v § 757, vyžaduje písemnou formu s úředně ověřenými podpisy. Dohoda o výživném pro dobu po rozvodu nicméně není obligatorní součástí dohod, které manželé – za účelem rozvodu – soudu předkládají v intenci § 757 (na rozdíl od dohody o úpravě majetkových poměrů a bydlení pro dobu po rozvodu). Manželé ji tedy nemusí, ani pro tuto variantu rozvodu, uzavírat. Vyloučeno proto není, aby ji uzavřeli – ovšem mimo souvislost s § 757 – i v jiné než písemné formě (důkaz o její existenci leží na tom, kdo se jí dovolává). Je-li ujednání o výživném pro dobu po rozvodu součástí tzv. předmanželské smlouvy, bude mít pravidelně předepsanou formu pro tento typ dohod (veřejná listina – srov. § 716 odst. 2). V teorii a praxi nepanuje jednota, pokud jde o otázku zkoumání obsahových náležitostí takových dohod. U dohod, které jsou plněny dobrovolně, otázka soudního přezkumu odpadá. S výjimkou situace, kdy je i dohoda o výživném pro dobu po rozvodu předkládána v rámci řešení rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu podle § 757. Zákon ani pro tyto případy neukládá soudu, aby tyto dohody přezkoumával po obsahové stránce. Lze mít však za to, že dohoda by neměla odporovat dobrým mravům či být v rozporu s veřejným pořádkem.

3. Způsob plnění vyživovací povinnosti. Manželé či bývalí manželé si mohou dohodnout vedle výše i způsob plnění vyživovací povinnosti. V úvahu přicházejí různé podoby. Výživné rozvedeného manžela se v naprosté většině případů plní v penězích. V určitých případech, kdy kupř. manželé i po rozvodu vedou společnou domácnost, není vyloučeno, aby bylo plněno zcela, případně zčásti naturálně. Naturální způsob plnění výživného může být založen toliko dohodou rozvedených manželů. Soud vždy stanovuje v rozhodnutích

o výživném pro rozvedeného manžela plnění peněžité. Ujednáno může být zejména plnění ve formě pravidelného důchodu (renty), tj. pravidelně se opakujících dávek, které jsou plněny k rukám oprávněného. Trvání renty může (nemusi) být časově ohraničeno. Zákon žádnou dobu podpůrně nestanoví (s výjimkou tzv. sankčního výživného – srov. komentář k § 762).

4. **Odbytné.** Manželé se mohou rovněž dohodnout na jednorázové náhradě výživného – tzv. odbytné. Splnit odbytné lze rovněž vícero způsoby. Povaze odbytného bude především odpovídat splnění naráz dojednanou částkou, ale vyloučeno není ani plnění odbytného ve splátkách (závisí na dohodě manželů). Právo na výživné rozvedeného manžela poskytnutím odbytného zanikne. Poskytnutí odbytného představuje vedle dalších zákonem uvedených důvodů (§ 763) zánik vyživovací povinnosti. Nejde o novum, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zde navazuje na dosavadní úpravu § 94 odst. 2 zák. o rodině, který rovněž připouštěl zánik vyživovací povinnosti poskytnutím jednorázové částky na základě písemné smlouvy (nový je pouze výraz „odbytné“, který se tak jako tak dávno používal).

K odst. 2

5. **Řízení o stanovení výživného.** Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, preferuje – stejně jako dosavadní předpisy –, aby se bývalí manželé na poskytování výživného (výše i způsob) vzájemně dohodli, a to bez ingerence soudu. Pokud se manželé na poskytování výživného dohodnou, postačí k uplatnění práva neformální ústní či písemná výzva. Nedohodnou-li se, je třeba, aby potřebný bývalý manžel své právo uplatnil u soudu podáním návrhu na stanovení výživného pro rozvedeného manžela. Řízení o stanovení výživného rozvedeného manžela je řízení sporné. Oprávněný manžel má povinnost tvrzení a nese důkazní břemeno o vzniku a rozsahu vyživovací povinnosti (srov. § 120 odst. 1 o. s. ř.). Podmínkou pro přiznání práva není existence dříve soudem určené vyživovací povinnosti mezi manžely, ani se od ní nijak neodvozuje. Soud v rozsudku přiznává výživné ode dne zahájení řízení, tj. od podání návrhu (srov. § 922 odst. 1). Rozsudek na plnění výživného je předběžně vykonatelný (§ 162 odst. 2 o. s. ř.), což – kromě jiného – implikuje, že lhůta k plnění běží od doručení rozsudku, bez ohledu na to, zda je nebo není pravomocný.

§ 762

(Sankční výživné pro rozvedeného manžela)

(1) Nedohodnou-li se manželé nebo rozvedení manželé o výživném, může manžel, který rozvrat manželství převážně nezapříčinil nebo

s rozvodem nesouhlasil a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, navrhnout, aby soud stanovil výživovací povinnost bývalého manžela i v takovém rozsahu, který zajistí, aby rozvedení manželé měli v zásadě stejnou životní úroveň. Právo rozvedeného manžela na výživné lze v tomto případě považovat za důvodné jen po dobu okolnostem přiměřenou, nejdéle však po dobu tří let od rozvodu.

(2) Dopustil-li se bývalý manžel vůči druhému manželovi jednání, které naplňuje znaky domácího násilí, nemá právo na výživné podle odstavce 1, ač by jinak podmínky přiznání práva na výživné splňoval.

Z důvodové zprávy:

Úprava výživného, které je zpravidla označováno jako sankční, má zásadně stejnou podobu i podmínky jako v dosud platné právní úpravě. Z nového textu nicméně bude zřejmé, že není nezbytné, aby sankční výživné pokrývalo celé tříleté období. Nicméně, je vždy třeba, aby soud rozhodující o sankčním výživném určil dobu jeho poskytování (to mj. znamená, že po uplynutí této doby je oprávněný nucen znovu žalovat o „standardní“ výživné, které lze pak přiznat ode dne podání žaloby).

Ustanovení druhého odstavce § 762 je zařazeno proto, že výslovné zakotvení takového omezení je plně na místě.

Vzhledem k tomu, že přiznání sankčního výživného vždy záleží na úvaze soudu (ten posoudí především sociální a mravní důvodnost žádání), není rozhodné, jakou argumentaci manžel, proti jehož vůli k rozvodu došlo, konkrétně (v rozvodovém řízení) použil, zejména zda totiž výslovně poukazoval (popřípadě vůbec mohl poukazovat) na svou nepříznivou životní situaci, anebo zda i bez této argumentace bylo z jiných skutečností zřejmé, že mu zvláště závažná újma v důsledku případného rozvodu skutečně hrozí.

Související ustanovení:

§ 697, 755, 757, 760

Související předpisy:

§ 199 tr. zákoníku

Z literatury:

viz u § 761

Výklad:**K odst. 1**

1. **Geneze ustanovení.** Ustanovení upravuje podmínky, za nichž lze přiznat tzv. sankční výživné. Institut sankčního výživného (ve smyslu většího rozsahu plnění jako sankce pro povinného) přinesla do českého rodinného práva tzv. velká novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb.). Tradiční a většinový přístup nauky i praxe se přiklonil k závěru, že dotčené ustanovení (§ 93 zák. o rodině) je třeba interpretovat jako *lex specialis* ve vztahu k § 92 zák. o rodině (prosté výživné pro rozvedeného manžela), jehož rozsah (zákonným kritériem stejné životní úrovně) podstatně rozšiřuje.

2. **Předpoklady vzniku (sankční výživné).** Na rozdíl od výživného rozvedeného manžela se pro uplatnění sankčního výživného nutně nevyžaduje prokázání stavu odkázanosti na výživu (tzv. potřebnost). Na straně oprávněného se zkoumá především způsobení **závažné újmy** rozvodem manželství, na jehož rozvratu se převážně nepodílel („rozvrat manželství převážně nezapříčinil“). Pojem závažná újma bývá chápán široce a lze pod něj zahrnout nejen újmu ekonomickou (materiální, příjmovou) a morální, ale i újmu ryze osobní (citovou, emoční, psychickou i sociální). V této souvislosti je nutno upozornit na rozdílnou formulaci v § 755 odst. 2 písm. b) a § 762. Zatímco v případě tzv. ztíženého rozvodu musí bránící se manžel prokázat, že by mu rozvodem vznikla **zvláště závažná újma**, v případě uplatňování práva na výživné postačuje prokázat toliko existenci újmy závažné. I to nasvědčuje závěru, že jde o dvě samostatně působící konstrukce, kdy aplikace jedné nutně nepodmiňuje aplikaci druhé. Na straně povinného je nicméně třeba zkoumat zákonný předpoklad jeho schopností a možností. I zde se pro tyto účely použijí kritéria stanovená § 760. Předpokladem vzniku práva na výživné je rovněž skutečnost, že oprávněný manžel požádá svého bývalého manžela, aby mu poskytoval výživné ve stejném rozsahu jako za trvání manželství („může manžel ... navrhnout“). Ačkoli to již není výslovně stanoveno, lze mít za to, že přiznané výživné ve stanoveném rozsahu by mělo odpovídat obecnému korektivu dobrých mravů. Proto by se soud při rozhodování o právu na výživu rozvedeného manžela měl rovněž zabývat i příčinami, které vedly k rozvratu manželství mezi manžely.

3. **Časové omezení.** Vychází se z předpokladu, že čas vše postupně zhojí a škodlivé (materiální i nemateriální) následky rozvodu nebudou rozvedeného manžela (oprávněného) zatěžovat trvale. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, podobně jako dosavadní předpisy (srov. § 93 odst. 2 zák. o rodině), omezuje možnost přiznat výživné jen na určitou kvalifikovanou dobu („po

dobu okolnostem přiměřenou“), nejdéle na dobu tří let po rozvodu. Doba trvání této sankční vyživovací povinnosti by měla odrážet zejména okolnosti relevantní pro posouzení existence této zvláštní vyživovací povinnosti vůbec (příčiny rozvratu, podíl viny jednoho z manželů, význam tvrzené závažné újmy), a to tak, aby byla těmto zjištěným okolnostem přiměřená. Lhůta počne běžet následující den po právní moci rozsudku o rozvodu. Po jejím uplynutí zaniká právo požadovat plnění vyživovací povinnosti v tomto zvýšeném rozsahu. Pokud by po jejím uplynutí oprávněný manžel nicméně nebyl schopen sám se živit, může nepochybně navrhnout, aby soud rozhodl o výživném rozvedeného manžela s odvoláním na § 760, tj. v omezenějším rozsahu tzv. přiměřené výživy.

4. Rozsah vyživovací povinnosti (sankční výživné). Na rozdíl od běžného výživného pro rozvedeného manžela podle § 760 je rozsah sankčního výživného vymezen věcně stejně, jako tomu je u vyživovací povinnosti mezi manžely po dobu trvání manželství. Sankční výživné má mít takový rozsah, aby zajistilo v zásadě stejnou životní úroveň obou bývalých manželů. U výživného mezi manžely (§ 697) je kritérium rozsahu vymezeno tak, aby zajistilo zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Dosavadní rozhodovací praxe nevycházela z nějakého exaktního matematického modelu (kalkulace příjmů a jejich zprůměrování), ale hodnotí oprávněné potřeby každé strany, přičemž ty by pak měly být uspokojovány zásadně stejně. Úplné (ve smyslu matematicky přesné) rovnosti v hmotné i kulturní oblasti uspokojování potřeb dosáhnout nelze. Je třeba připomenout, že tento rozsah plnění vyživovací povinnosti (stejná životní úroveň) si mohou manželé (i rozvedení) rovněž dohodnout, což ostatně zákonodárce preferuje (srov. návěti § 762). Pro stanovení rozsahu sankčního výživného lze odkázat na komentář k § 697.

5. Rozsah aplikace. V naší nauce i odborné praxi vznikala při aplikaci dosavadních předpisů o sankčním výživném (tvrdostrnná klauzule § 93 zák. o rodině) otázka, na které případy, resp. varianty rozvodu lze úpravu sankčního výživného aplikovat. Tato otázka vyvstane i při aplikaci relevantních ustanovení zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Část doktríny se přiklonila ke stanovisku, že uplatnění práva na výživné v sankčním režimu lze spojit pouze s tzv. rozvodem ztíženým podle § 24b zák. o rodině (možnost rozvodu ztížena protitvrdostrnnou klauzulí chránící manžela, který si rozvod nepřeje). Podle dalších názorů uplatnění práva na výživné v sankčním režimu není vázáno striktně na rozvod podle § 24b zák. o rodině, ale může se uplatnit i při rozvodu dle § 24 zák. o rodině. Máme za to, že jsou-li splněny zákonem

stanovené předpoklady (viz bod 2), je možno aplikovat úpravu sankčního výživného i na případy, kdy manželství bylo rozvedeno podle § 755 (rozvod se zjišťováním příčin rozvratu), neboť předpoklady vzniku práva na sankční výživné jsou formulovány samostatně a odchylně, tj. nezávisle na zákonných předpokladech tzv. ztíženého rozvodu podle § 755 odst. 2 písm. b) – srov. komentář k bodu 2. Naopak v případech rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu (§ 757) je úvaha o sankčním výživném vyloučena, jelikož manželství bylo rozvedeno za konsenzu obou manželů o existenci rozvratu a soud jeho příčiny nezjišťoval ani nehodnotil (tj. oba manželé s rozvodem souhlasili). Opačný přístup by byl v rozporu s dikcí § 762 („s rozvodem nesouhlasil...“). Ovšem ani zde manželům nic nebrání upravit si výživné mezi sebou dohodou, a to i v rozsahu tzv. sankčního výživného (kritérium stejné životní úrovně).

K odst. 2

6. Domácí násilí. Ustanovení pouze vytyčuje limity pro přiznání sankčního výživného. Domácí násilí bývá v odborných publikacích definováno jako fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skryté mimo kontrolu veřejnosti, přičemž intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopnosti včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah. Podle trestního zákoníku jde o týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 tr. zákoníku). Dle tohoto ustanovení lze tomu, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně užívaném obydlí, uložit trest odnětí svobody ve výši šesti měsíců až čtyř roků. Formulace zvolená v zák. č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, nicméně naznačuje, že nemusí jít o odsouzení pro trestný čin této povahy, postačuje, pokud jednání naplňuje znaky domácího násilí. Lze mít za to, že i bez výslovné úpravy by námitka domácího násilí – byla-li by pravdivá – znemožnila přiznat výživné v sankčním režimu, neboť by se to jistě přičilo dobrým mravům. Pochybnost vzbuzuje spíše otázka, proč je negativní důsledek normy spojen výslovně pouze s tzv. sankčním výživným, a nikoli už s běžným výživným pro rozvedeného manžela, kde – je-li prokázán – působí stejně amorálně.

§ 763

(Uzavření nového svazku)

Právo rozvedeného manžela na výživné zanikne, uzavře-li oprávněný rozvedený manžel nové manželství, nebo vstoupí-li do registrovaného partnerství.